

HIFZI TOPUZ

Meyyâle

Remzi Kitabevi

Hıfzı Topuz'un kitapları:

Roman: *Meyyâle* (1998), *Taifte Ölüm* (1999), *Paris'te Son Osmanlılar* (1999), *Hatice Sultan* (2000), *Gazi ve Fikriye* (2001), *Çamlıca'nın Üç Gülü* (2002), *Devrim Yılları* (2004), *Tavcan* (2005), *Başın Öne Eğilmesin [Sabahattin Ali Romanı]* (2006 – 36. Orhan Kemal Roman Armağanı, 2007), *Özgürlüğe Kurşun* (2007), *Kara Çılgılık [Lumumba Romanı]* (2008 – Afrika Barış ve Dostluk Ödülü), *Abdülmecit* (2009), *Hava Kurşun Gibi Ağır [Nâzım Hikmet Romanı]* (2011), *Elbet Sabah Olacaktır [Tevfik Fikret Romanı]* (2012), *Vatanı Sattık Bir Pula [Namık Kemal Romanı]* (2013), *Çılgın ve Özgür [Neyzen Tevfik Romanı]* (2014), *Paris'te Bir Türk Ressam [Fikret Muallâ Romanı]* (2014), *Şanlı Kanlı Yıllar* (2017), *Nevbahar* (2018).

İnceleme-Araştırma: *L'information Internationale dans la Presse Turque* (Strasbourg, 1961), *Basın Sözlüğü* (1968), *Kara Afrika* (1970), *Caricature et Société* (Paris, 1974), *Uluslararası İletişim* (1985), *İletişimde Karikatür ve Toplum* (1985), *Lumumba* (1987), *Kara Afrika'da İletişim* (1987), *Journalist: Status, Rights and Responsibilities* (Prag, 1989), *Basında Tekelleşmeler* (1989), *Yarının Radyo-TV Düzeni* (1990), *Siyasal Reklamcılık* (1991), *Dünya Karikatür Tarihi* (1997), *Dünyada ve Türkiye'de Kültür Politikaları* (1998), *Türk Basın Tarihi* (1973, 1996, 2003), *Kara Afrika Sanatı* (2016).

Anı: *Elveda Afrika, Hoşça Kal Paris* (2005), *Fikret Muallâ* (2005), *Paris '68: Bir Devrim Denemesi* (2008), *Bana Atatürk'ü Anlattılar* (2010), *Gülümseyen Anılar* (2011), *Ardından Yıllar Geçti* (Öner Ciravoglu ile, 2013), *Gizli Aşklar* (2015), *Atatürk Sesleniyor* (2016), *Bir Zamanlar Nişantaşı'nda* (2017).

Başlıca ödülleri: Sertel Demokrasi Ödülü (1998), Türkiye Gazeteciler Cemiyeti Basın Özgürlüğü Ödülü (2003), Lions Kulüpleri Federasyonu Atatürk Barış Ödülü (2004), Osmangazi Üniversitesi Onursal Doktora Ödülü (2005), Orhan Kemal Roman Armağanı (2007), Uluslararası İletişim Araştırmaları Birliği 50. Yıl Ödülü (Paris, Unesco, 2007), Aydınlanma Onur Ödülü (2012-Yeni Kuşak Köy Enstitüleri Derneği), Lümbashi İletişim Fakültesi Onursal Doktora Unvanı (2013), Orta Doğu Teknik Üniversitesi Kültür Hizmeti Onur Ödülü (2014), Galatasaraylılar Derneği Onur Ödülü (2014), Aydın Üniversitesi Afrika Dostları Ödülü (2016), Şişli Belediyesi Kitap Haftası Ödülü (2017), Ömür Boyu Basın Başarı Ödülü (Büyükçekmece Belediyesi, 2017) Aydınlanma Ödülü (Beşiktaş Atatürkçü Düşünce Derneği, 2017).

HIFZI TOPUZ

Meyyâle

Remzi Kitabevi

Çeşmidil Sakine'ye...

MEYYÂLE / Hıfzı Topuz

© Remzi Kitabevi, 1997

Her hakkı saklıdır.

Bu yapıtın aynen ya da özet olarak
hiçbir bölümü, telif hakkı sahibinin
yazılı izni alınmadan kullanılamaz.

Editör: Yasemin Aktaş

Kapak: Ömer Erduran

ISBN 978-975-14-0627-9

BİRİNCİ BASIM: Mart 1998

OTUZ SEKİZİNCİ BASIM: Mart 2018

Kitabın bu basımı 2000 adet yapılmıştır.

Remzi Kitabevi A.Ş., Akmerkez E3-14, 34337 Etiler-İstanbul
Sertifika no: 10705

Tel (212) 282 2080 Faks (212) 282 2090
www.remzi.com.tr post@remzi.com.tr

Baskı: Seçil Ofset, 100. Yıl Mah., Matbaacılar Sitesi
4. Cad. No: 77 Bağcılar-İstanbul
Sertifika no: 12068 / Tel (212) 629 0615

Cilt: Çifçi Mücellit, 100. Yıl Mah., Matbaacılar Sitesi
5. Cad. No: 24-25 Bağcılar-İstanbul
Tel (212) 629 4783

İçindekiler

I	Pertevniyal Valide Sultan	7
II	Sarayda Bir Gizli Doğum.....	15
III	Meyyâle	20
IV	Abdülaziz Tahta Çıkıyor	27
V	Meyyâle'nin Evlilik Serüvenleri	36
VI	Saray'da Bir Yasak Aşk.....	55
VII	Şuhucihan Hanım ve Halit Bey.....	59
VIII	Haremağalarının Çilesi.....	65
VIX	Sosyalizm, Genç Osmanlılar ve Devleti Âliyye.....	73
X	Abdülaziz'in Devrilmesi	91
XI	Abdülaziz İntihar Ediyor	103
XII	Pertevniyal Sultan'ın Sergüzeştname'si	112
XIII	Konakta Bir Aşk	119
XIV	Pertevniyal Sultan ve Meyyâle.....	126
XV	Çeşmidil	131
XVI	Abdülhamit	137
XVII	Mithat Paşa: Sürgün ve İşkence.....	146
XVIII	Meşrutiyet ve Düzmece Yıldız Mahkemesi	154
XIX	Pertevniyal Sultan'a Veda	172
XX	Hicaz'da Vali Ratip Paşa ve Hasan Paşa.....	180
XXI	Meyyâle'ye Rakip Geliyor	189
XXII	Sonun Başlangıcı.....	200

Pertevniyal Valide Sultan

1857 yılında İstanbul'da bir sonbahar sabahı. Yılın ilk yağmurları yağdıktan sonra havalar serinlemiş. Gökyüzü parça parça bulutlu. Boğaz kıyılarında tatlı bir rüzgâr esiyor. Ağaçların yaprakları kızarmış. Korular pas rengine bürünmüş. Karadeniz'den balıkçı tekneleri dönüyor. Kayıkçılar Üsküdar'dan Beşiktaş'a, oradan da Sirkeci'ye yolcu taşıyorlar. Rumelihisarı, Bebek, Ortaköy ve Beşiktaş kıyılarında yalılar ve sahilhaneler denizle iç içe girmiş, Boğaz'a hüznünlü bir görünüm veriyorlar. Abdülmecit Han'ın yaptırdığı Dolmabahçe Sarayı Fransa, Avusturya ve İtalya'daki krallık saraylarını kışkındıracak çapta görkemli bir zenginlikle Boğaz'a yeni bir siluet kazandırmış.

Abdülmecit harem halkıyla birlikte Dolmabahçe Sarayı'nda yaşıyor ama öteki kardeşler, yeni şehzadeler, sultanlar ve damatlar başka saraylara dağılmışlar, ancak bayramlarda bir araya geliyorlar.

Abdülmecit'in kardeşi Abdülaziz Efendi de annesi Pertevniyal Sultan ve eşi Dürrinev'le birlikte Beşiktaş'ta eski sahilсарayın veliaht dairesinde yaşıyor. Aziz Efendi o yıl yirmi sekiz yaşında, aslan yapılı, kumral, ela gözlü, hafif top sakallı, yakışıklı bir delikanlı. Zaman zaman kispet giyip en ünlü güreşçilerle güreş tutuyor. İştahı yerinde, bir oturuşta bir kuzu yediği anlatılıyor. Okumaya, yazmaya pek meraklı değil. Babası II. Mahmut'un sağlığında, Saray'da hocalardan dersler alarak Arapça ve Farsça öğrenmiş, güzel sanatlara büyük yeteneği var, kurşunkalemle peyzaj resimleri çiziyor. Müziğe de meraklı, ney üflüyor. Zaman zaman koç, deve ve horoz güreştiriyor ve fırsat buldukça Belgrad Ormanları'nda ava çıkıyor.

Kadınlara ve kızlara aşırı bir düşkünlüğü yok. Dürrinev adında bir cariyeyi sevmiş, gözü başkalarını görmüyor. Babası II. Mahmut'un ve ağabeyi Abdülmecit'in bol kadınlı harem yaşantılarından biraz tiksiniş, tahta çıktığı zaman yalnız tek kadınla yaşayacağını söylüyor.

Aziz Efendi'nin üzerinde en çok annesi Pertevniyal Sultan'ın etkisi olduğunu bilmeyen yok. Pertevniyal Sultan'ı II. Mahmut'un kardeşi Esmâ Sultan yetiştirmiş. Çerkezlere komşu Şapsığ kökenli olan Pertevniyal çok güzel, ince endamlı, kumral, zarif bir cariyeymiş. II. Mahmut Pertevniyal'ı kız kardeşinin Eyüp'teki sarayında görmüş, çok hoşlanmış ve Esmâ Sultan'a, "Bu güzel cariyeyi bana vereceksin, hiç anlamam kaçırırım," demiş. Esmâ Sultan da, "Onu senden mi esirgeyeceğim, hemen yarın bir araba gönder al, senin olsun," demiş. Sultan Mahmut o zaman kırk dört yaşındaymış, Pertevniyal da on altı.

Pertevniyal Sultan II. Mahmut'un sarayına gelince bir de bakmış ki, Harem kadın dolu. II. Mahmut'un kadınefendilerinden Aşubcan Kadın, Bezmiâlem Kadın, Hoşyar Kadın, Nevfidan Kadın ve Nuritab Kadın. Yani beş Kadınefendi. Onların dışında ikballer de var: Hüsnümelek Hanım, Zeynifelek Hanım, Tiryal Hanım, Lebriz Hanım ve Zernigâr Hanım. Onlar da beş hanım. Yani toplam on. Bu sayıya haznedarları, kalfaları ve cariyeleri katmıyoruz.

Bu kadınların içinde en değerlisi Bezmiâlem Kadınefendi. Gürcü kökenli olan Bezmiâlem Kadınefendi'nin çok güzel, zarif ve duygulu olduğu anlatılıyor. Pertevniyal, Saray'a gelmeden beş yıl önce Bezmiâlem Kadınefendi bir erkek çocuk doğurmuş: Abdülmecit. Bezmiâlem oğluna çok düşkünmüş. Oğlu padişah olunca devlet işlerine karışmış. Gureba Hastanesi'ni de o yaptırmış.

Hepsi bu kadar değil, Harem'de II. Mahmut'un kızları da var, Saliha Sultan o zaman on sekiz yaşında, Mihrimah Sultan on yedi yaşında, Atiye Sultan beş yaşında, Hatice Sultan dört yaşında, Adile Sultan üç yaşında ve Fatma Sultan, o da üç yaşında.

Padişahın ne kadar kadını, ikbali, haznedarı ve cariyesi olursa

olsun, Saray'a giren kızlar hünkârla yatmaya karşı koymuyorlar. Harem bütün cariyeler için bir umut kaynağı. Padişahla sevişenin yaşam statüsü değişir, hele padişahın gebe kalacak olursa ikbal olur, kadınefendi olur, şehzade ya da sultan anası olur, veliaht anası ve valide sultan olabilir. Cariyelik çok şey vaat eden bir mesleğin ilk basamağı. O yüzden de cariyeler kendilerini padişaha beğendirmek için her türlü cilveyi yaparlar. Onların aralarında kıskançlık ve rekabet yok mudur? Olmaz olur mu, hem de nasıl! Birbirlerinin gözünü oyabilirler, birbirleriyle anlaşıp başkalarını gözden düşürmeye çalışırlar, ortak cephe oluştururlar, başkalarının ayağını kaydırırlar, türlü söylentiler ve dedikodular yaratırlar. Ama bazıları da birbirleriyle can ciğer dost olur, aralarından su sızmaz, birbirlerine iki sevgili gibi davranırlar. Bu dostluklarını mezara kadar sürdürenler de olmuştur. Harem'deki yaşamları boyunca zaman zaman padişahın, şehzadelerden, haremağalarından ve bazen de mabeyin kâtiplerinden başka erkek görmeyen bu kızların ve kadınların birbirlerine olan sevgisini ve düşkünlüğünü anlayışla karşılamak gerekir.

Kimisi aynı kökenlidir, aynı dili konuşurlar, Çerkez, Ubıh, Şapsıg, Abaza, Gürcü kökenliler kendi aralarında daha iyi anlaşmışlar ve birbirlerine hep yardımcı olmuşlardır.

İşte Pertevniyal, on altı yaşında böyle bir ortamda buluyor kendini, dostluklar kuruyor, padişahın gönlünü hoş ediyor ve II. Mahmut kendisini ikballiğe getiriyor. O arada Pertevniyal gebe kalıyor ve 1830'da bir erkek çocuk doğuruyor: Abdülaziz. Pertevniyal için bu erkek çocuk muazzam bir mutluluktur. II. Mahmut'un bu çok sevdiği kadın, doğumdan sonra Beşinci Kadınefendi oluyor.

1785'te doğan II. Mahmut'un babası I. Abdülhamit'ti, anası da Nakşidil Sultan. Bu Nakşidil Sultan'ın Fransız kökenli olduğu anlatılır: Martinik'te yaşayan bir Fransız subayının 1766'da bir kızı olur. Bu kız ileride Napolyon Bonapart'la evlenecek olan İmparatoriçe Josephine'in amca kızıdır. Aimée Fransa'ya gönderilir. Nantes'da bir manastırda okur ve on sekiz yaşında Martinik Adası'na dönmek üzere yola çıkar. Yolda fırtınadan ge-

mi batmak üzereyken bir başka gemi yardıma gelir ve yolcuları kurtarır. Bu gemi Mayorka Adası'na gitmektedir, bu kez de Cezayir korsanları gemiyi durdurur, yolcuların tümünü esir alırlar. Aimée de esirler arasındadır. Cezayirli korsanlar yolcuların en güzeli olan Aimée'yi Cezayir Dayısı'na (yani Cezayir'de yönetimin başında bulunan Muhammed Bin Osman'a) hediye ederler. Dayı, bu güzel Fransız kızını çok beğenir ve o zaman kadınlara düşkünlüğü ile ün salan Osmanlı Padişahı I. Abdülhamit'e bulunmaz değerinde bir hediye olarak gönderir.

Hünkâr gerçekten de Aimée'nin harika yüz ve vücut güzelliğini, zarıflığını ve inceliğini çok iyi değerlendirerek derecesini cariyelikten Kadınefendiliğe yükseltir. Aimée'nin adı Nakşidil olur. Bir süre sonra genç Fransız kızı, Hünkâr'dan gebe kalır ve ertesi yıl bir oğlan çocuk doğurur. Annesi gibi güzel, ince yapılı ve zarif olan bu çocuk II. Mahmut'tur.

II. Mahmut da hiç öyle kolayca padişah olmamıştır. I. Abdülhamit 1789'da, Fransız Devrimi'nin olduğu yıl veremden öldü, yerine III. Selim geçti. Yeni padişah yirmi sekiz yaşındaydı. Kendisini, annesi Gürcü güzeli Mihrişah Sultan yetiştirdi. III. Sultan Selim ince ve zarif bir adamdı, şiirler yazdı, besteler yaptı, devrimci işlere girişti. Fransa ve İsveç'ten subaylar getirterek 'Nizamı Cedid' denilen yeni bir düzen içinde disiplinli bir ordu kurmaya yöneldi, Selimiye Kışlası'nı yaptırdı. Yeniçeriler bundan hiç hoşlanmadılar. Hünkâr yobaz takımını da kızdırdı, medreselerde ulema, yani imam-hatip yetiştiren müderrisler ve kadı efendiler kendisine 'Gâvur Padişah' dediler.

Bir cuma günü de Ayasofya'da namaz kılınırken yobazın biri Padişah'ın başına bir demir gülle attı, ama vuramadı. İkinci gülleyi atarken yakalandı ve idam edildi. III. Selim bu tür saldırılardan yılmadı ve yine devrimlerini uygulamaya devam etti.

Yobazlar durmadan ortalığı karıştırıyorlardı: "Padişah askerlere Frenk esvabı giydiriyor, şapka da giydirecekmiş. Nizamı Cedid askerleri bütün yeniçerileri kılıçtan geçirecekmiş," diye, yıkıcı eylemlere giriştiler. Sonunda Yeniçeriler kazan kaldırdı, başlarında Kabakçı Mustafa vardı, ortalık birbirine girdi. Yobazlar so-

kaklara döküldüler, Padişah, Nizamı Cedid'i dağıtmak zorunda kaldı. Ama yobazlar bununla yetinmedi, onların amacı Padişah'ı tahttan indirmekti ve bunu başardılar. 29 Mayıs 1807'de Şeyhülislam, III. Selim'in halli (devrilmesi) için fetva verdi, yerine IV. Mustafa geçti, III. Selim de Topkapı Sarayı'na hapsedildi.

Yobaz takımı muradına ermişti, ama devrimlere inanmış insanlar boş durmadılar. Alemdar Mustafa Paşa III. Selim'i yeniden tahta çıkarmak için on dört ay sonra, yirmi bin askeriyle Rusçuk'tan gelip Topkapı Sarayı'nı bastı.

Gericiler bu kez de IV. Mustafa'ya gidip, "Aman Hünkârım," dediler, "durum çok tehlikeli, bunlar amcanızı yeniden padişah yapacaklar. İyisi mi onu öldürelim, kurtulalım. Biraderiniz Şehzade Mahmut'u da sallandıralım, artık tahta kimse çıkamaz." IV. Mustafa da, "Tamam," dedi, "dediğiniz gibi yapalım." Yallah, yobazlar yüklendiler kapılara, III. Selim'i en sevgili kadını Refet Kadın'la birlikte bastılar, kılıç ve hançer darbeleriyle paramparça ettiler ve cesedini Arz Odası'nın yanındaki taşlığa bırakıp kaçtılar. Şehzade Mahmut kapatıldığı odanın bacasından kaçarak canını kurtarabildi.

Alemdar Mustafa Paşa da yirmi bin askeriyle Enderun'a daldı. Katiller kaçacak delik arıyorlardı. Hepsi darmadağın oldu. IV. Mustafa da on dört aylık bir saltanat döneminden sonra kardeşi II. Mahmut'un emriyle boğularak öldürüldü. Alemdar Mustafa Paşa Sultan Selim'in intikamını alıyordu. Üç ay içinde üç bin gericici idam edildi. II. Mahmut yirmi dört yaşında işte böyle kanlara bulanmış bir ortamda tahta oturdu ve orada on yedi yıl kaldı.

Zamanında çok iyi şeyler yaptığı anlatılır. "Biz Batı uygarlığına mensubuz," diyen ilk padişah odur. İlk kılık kıyafet devrimini o yaptı, askerlerden ve memurlardan cepkeni, kaftanı, entariyi, şalvarı, poturu, kavuğu, külahı çıkarttı, setreyi, pantolonu ve fesi o getirdi. Şiir yazdı, resim yaptı, şarkı besteledi, 'Rüştiye mektepleri' denen ortaokulları açtı, ilk gazete, *Takvimi Vekâyi* onun zamanında çıktı, Avrupa'ya öğrenci yolladı. Vatandaşın din, mezhep ve milliyet ayrımı gözetilmeden yasalar karşısında eşit olduklarını ilk o ilan etti ve şöyle dedi: "Müslümanı camide, Hristiyanı

kilisede, Museviyi havrada tanıyorum, mabetleri dışında hepsi aynı insanlık haklarına sahip, bu vatanın evladıdır.” Kolay mıydı o zamanlarda o kara yobazların karşısında bunları söylemek? II. Mahmut Türkiye’de laikliği başlatanların başında yer alır.

İşte Pertevniyal Sultan böyle bir padişaha eş oldu, oğlu Abdülaziz’i de pencereleri batıya açılan bir sarayda yetiştirmeye çalıştı. Abdülaziz ne yazık ki, daha on yaşındayken babasını yitirdi ve ağabeyi Abdülmecit on altı yaşında padişah oldu.

Abdülmecit de Osmanlı padişahlarının en ilginçlerinden biriydi. Tahta çıkar çıkmaz iki büyük darbe yedi, biri Mısırlılar karşısında Nizip yenilgisi, ikincisi de Kaptanıderya Ahmet Paşa’nın Padişah’a kızarak Osmanlı donanmasını İskenderiye’ye götürüp Kavalalı Mehmet Ali Paşa’ya teslim etmesi. Öyle bir durum ki, ne ordu var ne de donanma. Genç Padişah devletin yönetiminde tek bir kişiye güveniyordu, Mustafa Reşit Paşa’ya. Onun aracılığı ile Avrupa devletlerinin desteğini sağlayacağına inanıyordu. 3 Kasım 1839’da Gülhane Hattı Hümayunu’nu imzaladı. Tanzimat-ı Hayriye ya da Tanzimat Dönemi diye adlandırılan bir dönemi başlatan Gülhane Hattı Hümayunu’nu Mustafa Reşit Paşa okudu. Bütün nâzırlar, ulema, paşalar, yüksek dereceli memurlar, Rum ve Ermeni patrikleri, hahambaşı, esnaf örgütleri temsilcileri ve elçiler de sıra sıra dizilip Mustafa Reşit Paşa’yı dinlediler:

Yasalara saygı, Müslümanlarla Hıristiyanlar arasında eşitlik, zorunlu askerlik hizmeti, danıştay ve yargıtay düzeyinde Meclisi Vâlâyı Ahkâmı Adliye denen bir Meclisin kurulması, Batı ülkelerinde uygulanan insan haklarının bir ölçüde benimsenmesi ve laikliğin ilk ilkeleri.

Ondan sonra da bu ilkelerin uygulanmasına geçildi. Fransızcadan çeviri bir Ceza Yasası yayımlandı, mahkemeler kuruldu, ordu yeniden örgütlendi ve eğitim sorunları ele alındı. Padişah günün birinde Babıâli’de Sadrazam’ın karşısına geçerek şöyle dedi: “İlerleme, din işlerinde olduğu kadar dünya işlerinde de cahilliğin kaldırılmasına bağlıdır. İlim, fen ve sanat öğretimini sağlayan okullar açacaksınız.” Bunun üzerine ilkokulların ulemanın elinden alınarak devlete verilmesi, ortaokulların ve bir

darülfünunun açılması kararlaştırıldı. Abdülmecit imam-hatip okullarıyla devlet okullarının birbirinden ayrılmasını daha o yıllarda ortaya atmıştı. Tabii o zaman da yobazlar kıyameti kopardılar. “Padişah Frenk oldu,” dediler. Sadrazamlar, “Ah Tanzimat! Ah Tanzimat!” diye kılıçlarıyla minderleri parçaladılar.

Damat Sait Paşa denen bir gerici, Padişah’ın karşısına dikilerek, coğrafya derslerinde öğrencilere gösterilen haritaların kâfir işi olduğunu ve şeriatın buna cevaz vermediğini söyledi.

Gülhane Hattı Hümayunu okunduktan sonra o tarihsel belge, kırmızı atlastan yapılmış bir keseye konunca, Rum Patriği, “İnşallah bir daha bu keseden dışarı çıkmaz,” dedi. Çünkü Patrik de bütün dinlere eşitlik tanındığı için bildirgeyi beğenmemiş. Çünkü Rum Patriği Ortodoksluğun ayrıcalıklı bir durumda olmasını savunuyormuş.

Abdülmecit bütün bu bozgunculuk eylemlerine karşı direndi.

Gerçekte kendisi ince ve nazik bir adamdı. İstanbul halkı Padişah’ı kız gibi zarif buluyordu. Sert davranışlardan kaçındı. Hatta kendisine karşı yapılan ve ‘Kuleli Vakası’ denen bir suikast girişimi sonunda idama mahkûm olanların cezalarını, “Beni öldüremediler, ben de onları öldürmek istemem,” diye, yaşam boyu hapse çevirtmişti.

İçkiye ve kızlara düşkün olduğu söylenirdi. Kendinden altı yaş küçük olan kardeşi Abdülaziz’den pek hoşlanmazdı. Bir gün özel doktoruna şöyle söylemişti: “Kardeşimi hiçbir şey hoşnut etmez. Bir sabah sadrazam olmak ister, ertesi gün gelir, ‘Beni bir vilayete vali olarak gönderin,’ der. Benim ölümümü beklediğine inanıyorum.”

Gerçekten de Abdülaziz, ağabeyinin ölümünü bekliyordu. Abdülmecit 1850 Mayıs’ında Girit’i görmeye giderken kardeşi Abdülaziz’i de yanına almış ve bu olay birtakım söylentilere yol açmıştı. Halk, “Kardeşi bir darbe yaparak tahta çıkar diye korktu da ondan Abdülaziz’i yanından uzaklaştırmadı,” dediler. Bunlar Abdülmecit’in de kulağına gitti. Padişah bu söylentileri duyunca yakınlarına şöyle dedi:

“Bilmiyorlar, bu çocuk ele avuca sığmaz bir gençtir. Yalnız ka-

lırsa kim bilir ne işler karıştırır. Girit'e gideceğimi duyunca bana geldi ve 'Siz beni hep böyle mahpus mu tutmak istiyorsunuz?' diye sordu ve, 'Ben de halkımı görmek ve tanımak istiyorum,' dedi. O yüzden kendisini yanıma aldım. Onu nasıl idare edeceğimi bilmiyorum.

"Kardeşim sefirlerden, konsoloslardan da hiç hoşlanmaz. Bir gün bana, 'Ağabey,' dedi, 'bu gâvurlar size ne kadar dost görünürlerse görünsünler hepsi bizim düşmanımızdır. Elimde olsa tümünü bir kayığa bindirir topa tutarım, gebermelerini de büyük bir zevkle seyrederim.'"

Abdülmecit Fransızca öğrenmiş ve Voltaire hakkında yazılar okumuştı. Yabancı konukları ve dostlarıyla Fransızca konuşuyordu. Kardeşi Abdülaziz kendisine taban tabana zıt ve sert karakterde olduğu için ondan her zaman çekinirdi.

Kavalalı Mehmet Ali Paşa kendisini ziyarete geldiği zaman büyük bir pot kıyarak Padişaha, "Oğul," diyecek olmuş ve hemen kendisini toparlayarak önünde diz çökmüş ve özür dilemişti. Abdülmecit ise çok nazik bir davranışla, "Pederim, ben her zaman sizin nasihatlarınıza muhtacım," diyerek yaşlı valiyi elinden tutup kaldırmıştı.

Abdülmecit döneminde yeni saraylar ve köşkler yaptırıldı, saraylılar sonsuz masraflar ederek hazineyi güç durumlara düşürdüler. Genç Padişah bütün çabalarına karşın bunları önleyemiyordu. Bir gün Kızlarağası'nı Münire Sultan'a göndererek, "Bunlar akıllarını başlarına toplansınlar, aşırıp taşırdılar, dayak attırırım," dedi.

Bir gün de Babiâli'ye giderek Kaptanıderya Mehmet Ali Paşa'yı, altmış bin kese altın borcundan dolayı haşlayarak, "Hain herif," diye bağırdı. Öteki damat paşalara da, "Sultan her gece mehtaplarda gezermiş! Benim böyle kızlarım yoktur, hepsini reddederim," diye kükredi. Sonra da, "Bu heriflerin davranışları artık namusuma dokundu," diyerek tümünü görevden azletti. Bir ara da Saray kadınlarının arabaya binmemeleri için arabaları zincirle birbirlerine bağlattı.

II

Sarayda Bir Gizli Doğum

O yıllara kadar Osmanlı Sarayı'nda kötü bir gelenek vardı. Şehzadenin tahta çıkmadan önce baba olması yasaktı. Yani, şehzadenin karısı gebe kalacak olursa çocuk düşürtülürdü. Pertevniyal Kadınefendi'yi de bir telaştır aldı, çünkü gelininin doğum yapmasına izin verilmiyordu. Geleneklere göre doğum için şehzadenin tahta çıkması gerekti. Abdülaziz'in tahta çıkmasına daha yıllar vardı. Abdülmecit o zamanlar otuz beş yaşındaydı. Daha otuz beş yıl saltanat sürebilirdi. Demek ki Abdülmecit bir suikasta kurban gitmez ya da ağır bir hastalıktan ölmezse Abdülaziz baba olamayacak ve Pertevniyal Kadınefendi de torununu göremeyecekti. Oysa Pertevniyal Kadınefendi ileride padişah olabilecek torununu doğrudan kendi yetiştirmek sevdasındaydı; o kadar çok bekleyemezdi, buna ömrü yetmezdi.

Bir de şu var: Diyelim ki, Dürrinev çocuğunu doğurdu ve çocuk büyüdü, ama tahta çıkması uzak bir olasılıktır, çünkü Abdülaziz'den sonra Osmanlı ailesinin en büyük erkeği Murat Efendi'dir. Ondan sonra sırada Abdülhamit vardır. Yani Dürrinev'in çocuğuna pek sıra gelmez. Ama yine de hiç belli olmaz, kim öle, kim kala. Pertevniyal Kadınefendi bütün bu olasılıklara karşın bir erkek torun istiyordu. Bunun için her şeyden önce veliaht dairesinin tavan arasını döşetmekle işe başladı. Yerlere halılar serildi, yatak ve çamaşır dolapları yaptırıldı, birkaç koltuk yukarıya taşındı, lambalar, sürahiler, bardaklar, kahve ve şerbet takımları...

Yavaş yavaş üst kat çok şirin bir daireye dönüştü. Dürrinev'in gebeliği dört ayı bulup da karnı şişmeye başlayınca Pertevniyal Kadınefendi Dürrinev'i bu daireye kapattı. Dürrinev artık hiç kimseye çıkmıyor ve alt katlara hiç inmiyordu. Abdülaziz efendi

de işlerini bitirdikten sonra tavan arasına çıkarak geceyi sevgili eşiyile geçiriyordu.

Pertevniyal Kadınefendi kesin kararlıydı, Dürrinev çocuğunu tavan arasında doğuracak ve bu olay herkesten gizli tutulacaktı. Gerçekte Pertevniyal Kadınefendi'nin Sultan Mecit'ten pek korkusu yoktu. Hünkâr çok zarif bir adamdı ve kendisine her zaman çok iyi davranmıştı. Bebek doğduktan sonra Padişah yavruyu öldürtebilecek kabalıkta bir insan değildi. Olsa olsa Aziz Efendi'yi ve annesini bir güzel paylar, sonra da, "Aman, n'olur rezalet çıkartmayın, olmuş bir kere, kimselere duyurmayın, ben ölene kadar idare ediverin," derdi. Böyle bir tatlı azar işitmek de göze alınırdı.

Doğum günleri yaklaştıkça Pertevniyal Kadınefendi heyecandan deli oluyordu. Bebek kız mı olacak, oğlan mı? Duyan olur mu, olmaz mı? Sonunda hiç duyan olmadı. Duyanlar da sır saklamasını bildiler ve Dürrinev bir oğlan çocuk doğurdu. Pertevniyal Kadınefendi'ye gün doğdu. Abdülaziz Efendi de bu doğuma çok sevindi ve oğluna Yusuf İzzettin adını verdi.

Hepsi iyi de, bu çocuk tavan arasında nasıl büyüyecekti? Birkaç yıl yavru kundakta, beşikte büyür büyümesine de üç dört yaşına gelince ne olacaktı? Pertevniyal Sultan bu sorunun ileride çocuğu çok mutsuz edeceğini düşünerek torununa şimdiden iki arkadaş bulmaya karar verdi. Veliaht dairesinin tavan arasına iki bebek alınacak, onlar da Yusuf'la birlikte büyüyeceklerdi. Çocuklar kız olursa Yusuf'la ileride belki her alanda ilişki kuracaklar ve genç kız oldukları zaman da Harem'de kalacaklardı.

Pertevniyal Sultan bu dâhiyane buluşunu, "Aslanım" diye hitap ettiği oğlu Abdülaziz'e de açtı. O da,

"Valideciğim," dedi, "bu düşünceyi pek muvafık buldum. Yusuf şimdiden kız arkadaşlarla birlikte yaşamaya alışırsa ileride çok rahat eder. İyi ama, çocukları nereden bulacaksınız?"

Pertevniyal'ın kafasında Kafkas kökenli bebekler vardı. Öyle olur olmaz çocukları veliaht dairesine almak istemiyordu.

"Aslanım," dedi, "acele etmeyelim, daha Yusuf bir aylık bile değil. Bir araştırılım bakalım."

Hıfzı Topuz'un, çeşitli belgelerden, sandıklarda saklanan aile mektuplarından ve Pertevniyal Valide Sultan'ın 1880'lerde dikte ettiği "Sergüzeştname"sinden yola çıkarak kaleme aldığı bu tarihsel romanda, 19. yüzyılın ikinci yarısında Osmanlı İmparatorluğu'nun çöküşü sırasında yaşanan bazı olaylar anlatılıyor.

Romanda, Rusların Kafkasya'ya saldırıları sırasında, 40 günlük bebekken annesiyle birlikte İstanbul'a getirilen ve Saray'da Pertevniyal Valide Sultan'ın yanında büyüyen Ubih kökenli Meyyale'nin, önce besteci Nevres Paşa, sonra da vezir Hasan Hilmi Paşa'yla evlilikleri, Saray'da yaşanan gizli bir aşk serüveni, cariyelerin ve haremağalarının çileleri sergileniyor.

Pertevniyal Valide Sultan'ın 117 yıl boyunca gizli kalan ve Hıfzı Topuz tarafından ortaya çıkarılan anıları, o dönemin siyasi entrikalarını, Abdülaziz'in devrilmesi ve intiharını, Abdülhamit dönemindeki günümüzü aratmayan yolsuzlukları, baskı ve işkenceleri, yargısız infazları, şeriatçıların devrimlere ve çağdaş eğitime karşı direnişlerini aydınlatıyor.

www.remzi.com.tr

ISBN 978-975-14-0627-9

9 789751 406279